

leninskej vede. Pavlov ju názorne ilustruje poukazom na prácu dialektického a historického materializmu v niektorých vedných disciplínach: vo fyzike, v biológii, psychológii a sociológii.

Pavlov sa ďalej zaoberá problémom samej filozofie, ktorú definuje ako najvšeobecnejšiu teóriu vývinu, ako identitu logiky, gnozeologie a dialektiky. Povedali sme už, že subjekt je časťou objektu, že má v sebe povahu „prírodného celku“. Tvoria teda celok. Preto „*história foriem myslenia... je subjektívnym odrazom histórie samého objektu myslenia*“ (252). Úlohou filozofie je vystopovať tento vývin subjektu a teda čiastočne aj objektu (hovorme, že len čiastočne, lebo sú to predsa len činitelia kvalitatívne odlišní). Nová úloha sa tu dostáva aj logike, ktorá bola až do Marxových čias považovaná len za formálnu vedu, zaoberajúcu sa zákonmi myslenia. Pretože však formu nemožno trhať od obsahu, logika sa musí zaoberať aj týmto a tu jej úloha vlastne spadá zajedno s úlohou filozofie, ba aj dialektiky: vyskúmať najvšeobecnejšie zákony nielen myslenia, ale aj vývinu vonkajšieho sveta.

Vyvrcholením Pavlovej práce je problém pravdy. „*Pravda je najvyššou formou subjektívneho odrazu objektívnej skutočnosti v ľudskom vedomí*“ (374). Historický pohľad na skutočnosť, ktorý je mu ako marxistovi vlastný, dovoľuje mu nazrieť veľmi hlboko do tohto problému. Dnes prevláda vplyvom idealistického a metafyzického skúmania vecí náhľad, že pravda nemôže byť obsiahnutá vo vnemoch a predstavách, ale len v súdoch a teda v rozume. Pretože však poznanie slúži životu, musí na každom stupni svojho vývinu odrážať pomerne verne objektívnu realitu a informovať živočíchov o jeho okolí, čiže byť s ním v shode, čo je vlastne podstatou pravdivého poznania. To ale znamená, že nielen rozum, ale aj smysly, ba ešte nižšie orgány sú schopné poznávať pravdivo; táto schopnosť je obsiahnutá už v citlivosti najnižších živočíchov. Vidíme, že pravda sa tu chápe v úzkej súvislosti s odrazom vôbec. Pravda obsiahnutá v súdoch je teda vývinove najvyššou formou pravdy, ale nie jedinou. Táto pravda je cieľom vedeckého poznania. Vyznačuje sa niekoľkými vlastnosťami. Predovšetkým je to subjektívnosť a objektívnosť pravdy, ďalej konkrétnosť a abstraktnosť, relativnosť a absolútnosť, spoločensko-historický a individuálno-tvorivý, triedne-strannický a všeobecne ľudský charakter pravdy.

Teóriou odrazu T. Pavlova sa nám dostáva do rúk podnes najobsiahlejšie dielo z oblasti marxistickej teórie poznania. Toto dielo nie je však len obsiahle, ale šírkou svojej problematiky aj veľmi podnetné. Preto veríme, že vyvolá v radoch našich filozofických i prírodovedeckých pracovníkov zaslúžený záujem a že bude predmetom „súdržských kritických rozpráv aj na Slovensku“, ako si to želá aj sám autor v predslove k slovenskému vydaniu. Kniha však splní u nás aj svoje ďalšie, hlavné poslanie. Problematika v nej riešená je časť problematiky boja za socializmus, a to aj u nás, a preto veríme, že nám všetkým pomôže, že nás ideologicky spevní ešte viac, ako sme holi dosiaľ, aby sme tak mohli uvedomejšie a lepšie plniť svoje úlohy.

Takto sa najúčinnším a najvitanejším spôsobom prejavlia výsledky súdržskej spolupráce medzi našou a bulharskou vedou v boji za spoločný cieľ — za víťazstvo socializmu a mieru v našich krajinách a na celom svete.

T. Münz

LADISLAV RUDAS, MATERIALISTICKÝ SVETONÁZOR

Vydala Pravda, Bratislava 1951. Strán 306, cena 61 Kčs.

Dialektický a historický materializmus preniká dnes u nás do najširších vrstiev a je teda záslužným činom, že Pravda vydala *Materialistický svetonázor*, knihu maďarského filozofa

a komunistického bojovníka, napísanú prístupne a jasne, hoci sa dotýka aj složitých filozofických a prírodovedeckých problémov.

V prvej kapitole *Filozofia a svetonázor* (11—49) autor rozoberá najprv otázku, čo je filozofia. V krátkosti ukazuje, ako sa vyvíjaly predstavy o úlohách a obsahu filozofie, a dochádza napokon k uzáveru, že ožaj vedecká filozofia prestáva byť filozofiou v starom smysle slova, že sa stáva svetonáhľadom.

Vychádzajúc zo Stalinovej definície dialektického materializmu ako svetonáhľadu marxisticko-leninskej strany, dokazuje Rudas ďalej, že v triednej spoločnosti bola aj filozofia triedna; aj dialektický materializmus je teda triedny. Je tu však podstatný rozdiel; dialektický materializmus vedie v svojich dôsledkoch k zničeniu tried a teda akosi ku svojej vlastnej beztriednosti. Tým sa podstatne líši od ostatných triednych filozofií.

Ďalej sa veľmi správne ukazuje, ako je celý vývin filozofie obsiahnutý v boji materializmu a idealizmu a na príkladoch sa ukazuje, ako materializmus bol vždy *vedeckým* svetonáhľadom, kým idealizmus bol vždy mystický, protivedecký. Autor na vhodných príkladoch ukazuje, ako bol idealizmus vždy filozofiou utláčajúcej triedy a prečo práve je dialektický materializmus filozofiou proletariátu, ktorý je nositeľom pokroku.

Správne a názorné je aj vysvetlenie, prečo mohol dialektický materializmus vzniknúť až v časoch Marxa a Engelsa a prečo nebolo možné k nemu dôjsť skôr. Bolo by však azda bývalo užitočné spomenúť aj mechanistický materializmus buržoázie bojujúcej proti feudalizmu. Prechod od mechanistického materializmu k dialektickému neznemožnilo buržoázii len nedostatočné rozvinutie prírodných vied, ale aj jej triedna obmedzenosť — mohla byť revolučná voči feudalizmu, ale musela byť reakčná voči vznikajúcemu proletariátu. Zo súvisu a z ďalších úvah to síce vyplýva, ale podrobnejší rozbor by azda nebol zaškodil (31—34).

Veľmi výstižný je autorov dôkaz, že súčasný idealizmus je vlastne obnovou náboženského, mystického a teda prirodzene nevedeckého svetonáhľadu.

Druhá kapitola *Objektívna realita vonkajšieho sveta* (50—79) je venovaná vysvetleniu pojmov naivného realizmu, kritického realizmu, subjektívneho idealizmu a objektívneho idealizmu.

Rudas tu ukazuje, že presvedčenie o reálnej existencii vonkajšieho sveta je prirodzené a jasné každému, komu mystická idealistická filozofia nepomútila hlavu. Na pekných príkladoch dokazuje, ako každý prírodovedec je živelným realistom — aj vtedy, keď sa v pokusoch o filozofické vysvetlenie hlási k idealizmu.

Veľmi pozoruhodný je odsek *Rozmernosť sveta v priestore a čase* (63—76). Tu sa rozoberajú otázky, ktorým sa u nás zatiaľ venovalo ešte málo pozornosti — súčasné problémy konečnosti a nekonečnosti priestoru a času a otázka tzv. tepelnej smrti vesmíru, zakladajúcej sa na zákone entropie. Autor tieto problémy rieši úplne správne prírodovedecky aj filozoficky. Bolo by ešte možné dodať, že zákon entropie, ako ho chápe moderná fyzika, je skôr dôkazom *nekonečnosti* (časovej) vesmíru ako konečnosti, ale autor sa očividne vyhýba složitjším matematickým úvahám, aby bola kniha prístupná aj neprírodovedcovi.

V tretej kapitole *Hmota, substancia* (80—108) rozoberá pojem hmoty ako jedinej existujúcej reality. Autor veľmi jasne a správne vymedzuje rozdiel medzi filozofickou hmotou a medzi hmotou ako jednotlivým konkrétnym prejavom filozofickej hmoty. Správne pritom zdôrazňuje, že filozofická hmota je síce abstraktný pojem, nie však abstraktný v metafyzickom smysle, ale dialektickom. Neznačí tu teda abstraktný to isté ako neexistujúci (84). Na tomto základe potom autor odhaľuje omyly idealisticky mysliacich prírodovedcov, ktorí vyhlasujú hmotu raz za „symbol“, raz za „funkciu“ alebo dokonca za matematický vzorec. Vysvetľuje pritom jasne pojem symbolu a funkcie a ich správne použitie. Oslobodzuje ďalej pojem substancie od metafyzického nánosu a ukazuje, že hmota (filozofická) a substancia sú vlastne to isté.

Bolo by azda možno namietať proti výroku, že Marxova spoločenská veda nie je kvantitatívna, ale kvalitatívna (106). Azda by bolo presnejšie povedať, že je *predovšetkým* kvalitatívna; nie je možné utvoriť nijakú vedu *len* kvalitatívnu, kvalita nemôže byť bez kvantity a naopak.

Štvrtá kapitola *Materiálna jednota sveta* (109—146) je uvedená veľmi pekným a názorným príkladom. Autor dokazuje jednotu sveta početnými príkladmi z najmodernejšej prírodovedy, vždy prístupne, ale preda len presne vyloženými. Dlhšie sa zaoberá vznikom života na zemi. Veľmi pekne naznačuje tento proces, nehovorí však o skoku, ktorý pritom nastal — to si očividne ponecháva do chystaného druhého dielu o dialektike. Tvrdí, že aj neživá hmota má niečo *podobné* cisteniu živej hmoty a shoduje sa teda s náhľadom T. Pavlova, vyslovenom v jeho Teórii odrazu (133). Vyvracia všetky predstavy „nesmrteľnosti“ v idealistickom slova zmysle. Bolo by sa azda zišlo aj niekoľko slov o vitalizme, ktorý ešte stále máta v hlavách prírodovedcov-biologov.

Piata kapitola sa volá *Spôsob existencie hmoty* (147—206). Rozoberá sa v nej predovšetkým pojem sily. Autor ukazuje, ako sa pod vplyvom Newtonovej mechaniky dostal do prírodovedy dualizmus hmota a sila, ktorý je oprávnený práve len v mechanike, pokiaľ ide o vyjadrenie jednoduchých pohybov, ale ktorý je nejasný a škodlivý, ak sa obrátíme na širšie skúmanie prírody. Ukazuje, ako Einsteinova teória relativity (pravda, dialekticky chápaná) odstránila silu ako samostatnú entitu, nezávislú od hmoty.

Ďalej autor dokazuje, že pohyb je spôsobom existencie hmoty, že je podstatnou, vnútornou, základnou vlastnosťou hmoty. Ukazuje, ako celá moderná fyzika svedčí, že pohyb nie je v hmote zapríčinený zvonka, že je hmote imanentný. Veľmi pekne ukazuje, ako zmätok idealistických fyzikov v tejto veci vyplýva z neschopnosti alebo neochoty myslieť dialekticky. Dotýka sa newtonovských pojmov absolútneho pokoja a pohybu, ako aj otázky relatívneho pohybu a dokazuje, že relativnosť pohybu neznamena, že pohyb neexistuje a že táto relativnosť nijako neprotirečí dialektickému materializmu — práve naopak, dokazuje, že pohyb je vlastne protirečivý pohyb, ako to už poznal Hegel. A vôbec teória relativity celá — pokiaľ ju, pravda, pozbavíme idealistického nánosu, spôsobeného „vykladačmi“ teórie — je v podstate len potvrdením dialektického materializmu. (Bolo by azda dobre dodať, že mnoho z tohto nánosu má aj sám Einstein na svedomí.)

Napokon sa ešte rozoberajú druhy pohybu. Autor ukazuje, že pohybom sa rozumie nielen pohyb mechanický, ale vôbec každá zmena a dáva niekoľko príkladov tohto nesprávneho mechanistického chápania zmien.

Šiesta kapitola *Formy existencie hmoty* (207—235) je venovaná úvahám o priestore a čase. Autor spomína zasa Newtonove predstavy času a priestoru — čas aj priestor boli podľa newtonovskej mechaniky nezávislé od hmoty, mali svoju vlastnú samostatnú existenciu. Až moderná fyzika (a zasa predovšetkým Einstein) ukázala, že priestor aj čas sú od hmoty závislé, že sú iba formami hmoty. Ďalej sa uvažuje o éteri a dokazuje sa, že pojem „prázdny priestor“ je nesmyselný.

Napokon sa autor zaoberá zakrivenosťou priestoru a štvrtým rozmerom. Obidva problémy autor rieši úplne správne; keďže však ide o predstavy nematematikovi ťažko pochopiteľné a keďže aj zakrivenie priestoru aj čas ako štvrtý rozmer dávajú — ako autor sám hovorí — mnoho príležitosti vnášať do prírodovedy alebo mystiku alebo aspoň nesmyselné predstavy, bolo by bývalo azda účelné vyložiť celú vec podrobnejšie, naznačiť, čo je to vlastne zakrivenie priestoru, ako sa líši napr. od zakrivenia čiary a čo tým myslíme, keď povieme, že čas je štvrtý rozmer. Vieme, že sa čas ako štvrtý rozmer veľmi často chápe tak, že priestor má tri rozmery a čas je ešte ďalší rozmer, práve taký ako prvé tri.

Siedma kapitola sa volá *Bytie a myslenie — základné črty noetiky dialektického materializmu* (236—284).

Autor tu rozoberá základnú otázku každej filozofie, pomer bytia a myslenia. Keďže už

v predchádzajúcich kapitolách jasne dokázal primárnosť bytia a sekundárnosť myslenia, zaoberá sa teraz skôr idealistickými omylmi v riešení tohto problému. Zdôrazňuje význam praxe, jej dialektický súvis s teóriou a rozoberá podrobne Kantovu filozofiu a noetiku. Vykladá teóriu odrazu a odmieta všetky idealistické pokusy riešiť otázku poznávania znakmi a symbolmi, ktoré môžu viesť iba k subjektívnemu idealizmu, k solipsizmu. A napokon vysvetľuje pojmy relatívnej a absolútnej pravdy a odmieta tak relativizmus, agnosticizmus, ako aj dogmatizmus. Na príkladoch sa vysvetľuje asymptotické približovanie k absolútnej pravde.

V poslednej, ôsmej kapitole *Zákon kauzality — nevyhnutnosť a náhodnosť* (285—306) sa hovorí o problémoch príčinnosti. Autor najprv vysvetľuje veľmi pekne na základe historického materializmu, prečo sa problém kauzality dostal do popredia filozofického skúmania až tak pomerne neskoro. Ďalej jasne dokazuje, že svet je zákonitý, determinovaný, aj keď staré pojmy príčiny a následku v scholastickej forme sú nejasné. Dokazuje, že zákonitosť nevyklučuje náhodnosť a že náhodnosť práve tak ako nevyhnutnosť sú kauzálné určené a podáva niekoľko veľmi výstižných príkladov.

Keď už autor venoval toľko miesta (čo bolo iste len správne) prírodovedeckým problémom, bolo by bývalo užitočné zmieniť sa o niektorých námietkach súčasných fyzikov proti kauzalite (Heisenberg, Schrödinger a i.) a o otázke pravdepodobnosti. Sú to totiž tiež otázky, ktoré idealistická filozofia využíva na vnášanie mystiky do prírodovedy a na mátenie pojmov.

*

Ako už z tohto stručného obsahu vidieť, Rudasova kniha je výborným, s vecnej a metodologickej stránky dobre zostaveným úvodom do dialektického materializmu. Možno pokladať za veľkú prednosť, že sa vyrovnáva práve s tými prírodovedeckými problémami, ktoré najviac využíva dnešná buržoázna filozofia na obnovenie mystiky a farárčiny. Celá kniha je písaná jasne a srozumiteľne, ba aj najsoľožitejšie prírodovedecké problémy sú v nej podané tak, že im môže porozumieť aj ten, kto sa prírodovedou nezaobera. Bude užitočná aj tomu, kto dialektický materializmus sústavne študuje, a to mnohými novými pohľadmi na veci a novými podnetmi.

*

Na konci knihy pripája redakcia doslov, v ktorom na konci upozorňuje, že si je vedomá niektorých terminologických nedostatkov, ktoré súvisia s neprepracovanosťou slovenčiny v tomto smere.

To je vec, ktorú pozná každý, kto píše alebo prekladá vedecké práce, a ktorú bude treba čo najrýchlejšie riešiť.

V preklade sú, žiaľ, chyby aj v terminológii, ktorá je už zaužívaná. Tieto niekedy robia text nesrozumiteľným. Na niektorých miestach je dokonca porušený text aj tam, kde nešlo o terminológiu (neviem, či je to chyba prekladu alebo korektúry tlače). Uvediem niekoľko príkladov:

Na str. 58 si prekladateľ do anglického citátu „they esse is percipi“ pridal vložku „their — t. j. veci — is percipi“... Malo by tu byť vecí.

Nie je jasné, prečo sa v preklade zavádza termín „univerzum“, keď naše „vesmír“ úplne postačí; veď je to doslovný preklad maďarského „világmindenség“ (str. 65 a i.).

Veľmi ťažkej chyby sa dopustil prekladateľ na str. 68 a ešte na niekoľkých ďalších miestach, keď maďarské „hő“ prekladal termínom „teplota“, hoci pritom používa aj termín teplota. Teplo a teplota sú také dve rozdielne veci ako množstvo vody v nádobe a jej výška. Celý odsek o entropii sa tým stal nesrozumiteľným. A toto sú už veru zaužívané termíny

Na str. 69 nachádzame vetu „ $Q =$ tým malým množstvom, s ktorým sa mení teplota obsažená v niektorom plyne“, čo je vôbec nesrozumiteľné. Správny preklad znie „ $Q =$ tomu malému množstvu, o ktoré sa mení teplo v nejakom telese“. Ani posledná veta v tom istom odseku nie je najšťastnejšia: „Entropia sa snaží k maximu.“ Fyzik by povedal: „Entropia sa usiluje dosiahnuť maximum.“

Na str. 80 sa používa „skúsiť“ v smysle „empiricky poznať“. Nevieť, či to je vhodný termín — to je, pravda, spomínaný nedostatok terminologickej ustálenosti.

Na str. 86 je pod vplyvom maďarčiny „kromomery, kromonémy“ namiesto „chromomery, chromonémy“. Na tej istej strane má byť miesto „fyzická realita“ „fyzikálna realita“. (V citovanom origináli „das Physikalisch-Reale“.)

Na str. 111 sa hovorí „Konkrétne zjavenie či forma hmoty“ (maď. megjelenés) — skôr „prejav“.

Na str. 115 je celkom narušený citát z Lassewitz, ktorý znie nesmyselne. Má byť: „Základom korpuskulárnej teórie — vyhlasuje už citovaný bádateľ o dejinách atomovej teórie — je predpoklad...“ (Orig. str. 119.)

Na str. 118 sa hovorí o „kvantovej vede“. „Kvantový“ je zaužívaný termín pre to, čo sa týka kvánt (fyzikálnych), nie kvantít. Tu tedy má byť „kvantitatívna veda“ (maď. mennyiség). Na tej istej strane, ba aj ďalej sa používa termín „elektricitá“, u nás sa v tomto prípade používa „elektrina“ (maď. villamoság).

Na str. 119 je termín „elektrinový“, ktorý nič neznačí. Správne: „elektrický“ (maď. elektromos).

Na str. 120 sa hovorí o kvante prvkú. Kvantum je zaužívaný termín pre Planckove kvantá, tu treba „množstvo“ (maď. mennyiség).

Na str. 124 sa hovorí o nulbodovej energii. Zaužívané je „energia absolútnej nuly“.

Na str. 167 je nejasná štylizácia, spôsobená azda tlačovou chybou (dvojbodka namiesto čiarky alebo bodkočiarky). „V tomto prípade sú rôzne druhy energie len formami pohybu rôznych druhov hmoty... atď.: buď sú rozličné formy pohybu hmoty, buď oboje.“ Lepšie by bolo: „V tomto prípade sú rozličné druhy energie len formami pohybu rozličných druhov hmoty... atď., alebo sú rozličnými formami pohybu hmoty..., alebo sú obojím.“ (Orig. str. 174.)

Na str. 204 aj inde sa píše fyzický namiesto fyzikálny.

Na str. 215 sa píše „sveťová dráha“, hoci máme zaužívaný termín „svetochiara“ — nebolo teda treba písať do zátvorky maďarský termín „világvonal“.

Na str. 226 sa hovorí o „plátónskej láske“, hoci máme celkom zaužívaný a dávno vžitý termín „platonická“.

Na str. 248 je chyba, za ktorú nemôže prekladateľ, lebo ide pravdepodobne o tlačovú chybu v origináli. Zákon lomu je „ $\sin \alpha : \sin \beta$ “ alebo inakšie napísané „ $\sin \alpha / \sin \beta = n$ “. V druhom uvedenom vzorci „ $\text{tangens} / \text{tangens} = n$ “ je však aj v origináli značka delenia, kým v preklade nie je. V tomto prípade je to však jedno, lebo vzorec s tangens je náročky zvolený tak, že neplatí. (Orig. str. 262.)

Na str. 265 je chybný preklad, ktorý robí vetu nesrozumiteľnou. Hovorí sa tam: „... symbol je „antipódom“ farby — elektromagnetické vlny, symbol je nerv...“ Má byť: „Symbolom je „antipód“ farby — elektromagnetické vlny, symbolom je nerv...“ (Orig. str. 280.)

Na str. 271 sa spomína, že Descartes pokladal za pravdu to, čo je „čisté a jasné“. Latinsky to holo „idea clara et distincta“, u nás je zaužívaný termín „jasné a zreteľné“, aj keď v maďarčine prekladajú „tisza és világos“.

Na tej istej strane sa zasa hovorí o Descartesovi, že zaviedol do matematiky pojem meniacich sa kvánt. Termín „premenná veličina“ je celkom zaužívaný a tu jediný vhodný (maď. változó mennyiség).

Na str. 272 sa tvrdí, že kantovci zneužívali slovo „objektív“, čo prekladateľ prepísal jednoducho z maďarčiny; má byť „objektívny“.

A napokon na str. 280 sa hovorí: „I keď sa tu Lenin vyjadruje „heglovským“ jazykom, neverím, že by ho niekto rozumel tak, že uznáva heglovskú „ideu“, ale „absolútnu Ideu“. Ide pravdepodobne o tlačovú chybu, veta však stráca smysel, ba dostáva práve opačný smysel. Má byť: „I keď... uznáva heglovskú „Ideu“ alebo „absolútnu Ideu“. (Orig. str. 296.)

Toto nemá byť, prirodzene, soznamom všetkých chýb, neporovnával som preklad s originálom slovo za slovom, vybral som len tie, ktoré robia slovenský text nesrozumiteľným alebo celkom nesprávnym. V každom prípade je veľká škoda, že taká užitočná a potrebná kniha stráca nimi na cene.

S. Felber

A. P. GAGARIN, AMERICKÁ BURŽOÁZNA FILOZOFIA A SOCIOLOGIA V SLUŽBÁCH IMPERIALIZMU.

Moskva, Gospolitizdat, 1951. Strán 115.

Kniha A. P. Gagarina je venovaná odhaleniu ideologických prisluhovačov amerických imperialistov — predajných filozofov a sociologov, pokúšajúcich sa „teoreticky“ zdôvodniť reakčnú agresívnu politiku USA, otráviť vedomie ľudových mäs jedom rasizmu, kozmopolitizmu a kňazúrstva. Kniha odhaľuje spojitosť americkej buržoáznej filozofie a sociologie s agresívnou politikou amerického imperializmu, poukazuje na hanebnú úlohu diplomovaných agentov Wall Streetu, ktorí sa stali aktívnymi propagátormi vojny a nenávisť ľudu.

V prvej kapitole knihy sa podáva charakteristika USA ako strediska medzinárodnej reakcie a zástity imperializmu. USA sa staly Mekkou súčasných reakcionárov. Tu našli prístrešie a pomoc anglický idealista Whitehead, novokantovci, ako Kroner, husserlovci i novomachisti na čele s vodcom viedenského „filozofického krúžku“ Carnapom, tzv. sémantikovia podľa vzoru zbeha, poľského grófa Korzibského, ruskí belogvardejskí „teoretici“, ako P. Sorokin a trockistický provokatéri.

Títo americkí filozofi a sociologovia, nech sa už radia ku ktorémukoľvek smeru, sledujú vo svojich pseudovedeckých „prácach“ a tvrdeniach v podstate jeden cieľ: pomocou „filozofických“ argumentov presvedčiť masu o osudovej nevyhnutnosti neodvratnosti tretej svetovej vojny. Niekedy však odhadzujú masku a vystupujú vo svojej priam zverskej podobe. Charakteristický je v knihe uvedený výrok Niencia, rektora univerzity mesta Tampa (štát Florida): „Domnievam sa, že sa musíme pripravovať na vojnu, spravujúc sa zákonom džungle. Každý sa musí naučiť umeniu zabíjať... Nesmie existovať nijaké obmedzenie vo výbere metód alebo zbraní ničenia... neodporúčal by som robiť opatrenia, ani čo sa týka nemocníc, škôl, kostolov alebo jednotlivých skupín civilného obyvateľstva“ (41).

Osobitná kapitola knihy je venovaná odhaleniu rasizmu, tejto najrozšírenejšej odrody americkej imperialistickej filozofie a sociologie. Rasizmus v USA — to nie je len „teória“, ale aj krvavá neľudská prax, najcynickejší prejav smutne presláveného „amerického spôsobu života“. Americký imperializmus, ktorý začal vojnou so Španielskom a obsadením Filipín epochu imperialistického rozdelenia sveta a úsilie vydierať koloniálne a polokoloniálne národy, ešte r. 1901 ústami senátora Beveridgea vyhlásil rasizmus za svoju oficiálnu doktrínu: „Boh nepripravoval mnohé roky anglosaské a teutónske národy na to, aby sa oddávaly neplodnému sebaopozorovaniu a sebaobdivu. Nie! Stvoril nás pánmi, organizátormi sveta... a z našej rasy označil nás, Američanov, za vyvolený národ“ (30).

Na obsiahlom faktovom materiáli odhaľuje A. P. Gagarin fašistickú podstatu rasových